

Z pera doktorandů

Využití metody sémantického diferenciálu v literární výchově

(I. část)

Jaroslav Vala

Abstrakt: Stať se zabývá možnostmi experimentálního zkoumání výsledků čtenářské recepce lyrické poezie. Popisuje proces konstrukce výzkumného nástroje vycházejícího z metody sémantického diferenciálu C. Osgōoda. Cílovou skupinou respondentů jsou studenti ve věku 15–20 let. Výsledky výzkumu mají přispět k lepšímu poznání čtenářských preferencí a kompetencí studentů a nabídnout učitelům cestu k zefektivnění vyučování literatury.

Klíčová slova: literární recepce, lyrická poezie, sémantický diferenciál, literární výzkum, didaktika literatury, literární výchova, adolescentní čtenáři

Úvodem

V rámci interního grantu PdF UP v Olomouci (pro rok 2002) jsme zkoumali možnosti využití metody *sémantického diferenciálu* (SD) při sledování literární recepce. Průběh a výsledky výzkumného projektu budou popsány ve dvou navazujících statích. V první jsme se zaměřili na vysvětlení našich teoretických východisek a na zaznamenání postupu při modifikaci škál standardizované podoby sémantického diferenciálu. Druhá část přinese informace o ověřování reliability tohoto měrného nástroje.

1. Teoretická východiska

Zkoumání úrovně literární recepce u žáků (tj. výsledku čtení – subjektivního účinku díla na příjemce v oblasti poznávací a emocionální) umožňuje ve školní praxi učitelům efektivnější práci v literární výchově: výběr vhodných textů odpovídajících věku žáků a následnou práci s nimi.

Dílčí výzkumy dětského čtenářství prováděli v 80. a 90. letech v České republice, např. D. Dorovská, J. Hetych, L. Lederbuchová, K. Lepilová, J. Marhounová a J. Toman. Ve svých převážně dotazníkových sondách zjišťovali činitele ovlivňující výběr a způsob získávání knih, faktory podmiňující jejich čtenářskou úspěšnost, místo zájmové četby ve výčtu ostatních volnočasových aktivit, čtenářskou motivaci, čtenářské preference autorů, titulů, žánrů, proměny dětského čtenářství, vztah školní a zájmové četby aj. (Toman 1999). Předmětem jejich zájmu byly tedy spíše vnější okolnosti procesu literární komunikace než samotný proces literární recepce.

Pro metodologii našeho výzkumu má zásadní význam teorie literární komunikace. I když se dnes otázkami recepce literatury zabývají různé disciplíny (sociologie, psychologie, pedagogika), čtenář stále není plnohodnotným badatelským zájmem literární vědy, která byla po staletí zaměřena na výzkum vztahu autor-dílo, a nikoli dílo-čtenář.

Teoretickým východiskem našeho projektu jsou stanoviska kostnické recepční školy, která vznikla v 60. letech 20. století v Německu a zaměřila svou pozornost na *čtenáře*, v jehož myslí dílo nabývá tvar.

V naší zemi se čtenářskou recepcí literárního textu, především v teoretické a metodologické rovině, zabývali A. Haman, J. Halada, M. Petrušek, na Slovensku pak R. Lesňák a představitelé nitranské školy jazykové a literární komunikace F. Miko, P. Liba, J. Kopál aj.

2. Specifikace výzkumného záměru

Při hledání experimentálního nástroje vhodného k objektivnímu zkoumání recepce přírodní lyrické poezie jsme vycházeli z metody sémantického diferenciálu (Osgood a kol., 1957). Tato metoda umožňuje ve své klasické podobě měřit individuální, psychologické pojmy u lidí – každý pojem se posuzuje z hlediska tří faktorů, označovaných jako faktory hodnocení, potence a aktivity.

V provedeném výzkumu jsme vycházeli z toho, že proces literární recepce je v celkovém pojetí jen velmi obtížně měřitelný. Jsme však přesvědčeni, že objektivně měřit je možné dílčí části čtenářské recepce – např. čtenářské prožitky recipientů.

Výzkum si kladl v metodologické rovině tři základní cíle:

1. Ověřit, zda je možné měřit recepci poezie pomocí sémantického diferenciálu.
2. Nalézt základní faktory, které se uplatňují při posuzování lyrických básní sémantickým diferenciálem.
3. Ověřit, zda navržené škály sémantického diferenciálu jsou univerzálně použitelné pro posuzování všech básní daného typu.

SD je metoda pozorování a měření psychologického významu věcí, obecně pojmu (Kerlinger, 1972, s. 547). V našem výzkumu vycházíme z předpokladu, že je možno místo *pojmu* (např. pedagogických) předložit k posouzení respondentům *básně* a následně zkoumat, jak je respondenti individuálně vnímají.

Ve shodě s Osgoodem očekáváme výskyt faktoru hodnocení. Dále se pokusíme izolovat faktor porozumění zmiňovaný F. N. Kerlingerem (Kerlinger, 1972, s. 552). Výskyt dalších faktorů není možné vyloučit.

Předpokládáme, že podaří-li se úspěšně sestavit škálu pro posuzování několika odlišných lyrických básní s přírodní tematikou (např. z období antiky, středověku, renesance, baroka . . .), je vysoce pravděpodobné, že tato škála bude použitelná i při posuzování dalších básní těchto období.

3. Metody řešení problému a průběh výzkumu

3.1 Příprava výzkumu

Experimentálním materiálem byla česká i světová lyrická poezie s přírodní tematikou. Tento typ literárního textu nejlépe vyhovoval našemu záměru, neboť se jedná o krátké uzavřené celky – zkoumání jednotlivých čtenářských recepcí nebylo proto tak časově náročné, jako by tomu bylo v případě textů prozaických (např. románů). Přírodní tematika byla zvolena záměrně, a to ve snaze minimalizovat množství působících faktorů obsažených v textech: stranou tak zůstaly například básně milostné či se sociální tematikou. Takto vymezený úzký výsek z oblasti poezie měl umožnit snazší konstrukci výzkumného nástroje.

Básně byly k posouzení předloženy beze jmen jejich autorů, aby studenti nebyli ovlivňováni mimoliterární skutečností.

Nejčastěji zastoupenými autory byli např. J. Karásek ze Lvovic, M. J. Lermontov, A. S. Puškin, R. M. Rilke, P. B. Shelley, P. Verlaine, W. Wordsworth. Při dalším popisu výzkumného postupu se nebudeme konkrétně zmiňovat, které básně byly kterou verzí sémantického diferenciálu posuzovány. Z hlediska našeho záměru je to irelevantní, neboť jsme se v danou chvíli nezabývali zjišťováním rozdílů v přijímání jednotlivých básní. Usilovali jsme o vytvoření výzkumných škál univerzálně použitelných k posuzování všech předkládaných básní.

Zkoumaným vzorkem byli studenti gymnázia a PdF UP Olomouc (obor český jazyk). Šlo o náhodný výběr 220 respondentů rozdělených do skupin o minimálně třiceti členech. S respondenty jsme pracovali opakovaně. V této fázi výzkumu nebyly sledovány věkové rozdíly v recepci básní.

Vybrané básně se stejnými posuzovacími škálami byly vždy předkládány několika výzkumným skupinám, aby bylo možné srovnat výsledky. Básně

i hodnotící škály pak byly podle potřeby pozměňovány a s časovým intervalem vybraným skupinám respondentů předkládány znovu.

Výzkum probíhal od září 2001 do března 2002.

3.2 Realizace výzkumu a výsledky

V úvodní fázi výzkumu jsme se nezávisle na Osgoodovi pokusili navrhnout vlastní podobu výzkumné škály s předpokládanými pěti faktory. Výsledky tohoto kroku se měly stát východiskem pro další postup, proto byl sémantický diferenciál koncipován dosti široce.

Předpokládané faktory a navržené škály měly tuto podobu:

Blízkost blízká – vzdálená, uvnitř – vně, domov – cizina, tady – mimo, důvěrně známá – z jiného světa, kamarád – cizí člověk, moje – jeho.

Hodnocení líbí – nelíbí, příjemná – nepříjemná, zajímavá – nudná, vůně – zápach, mám tu básně rád – protiví se mi, užitečná – zbytečná, četl bych ji znovu – nečetl bych ji znovu.

Reflexe nutí mě přemýšlet – nenutí mě přemýšlet, nové – už známé, bavil bych se o ní – nebavil bych se o ní, chci se o ní něco dozvědět – nechci se o ní nic dozvědět, práce – pohodlí, chci ji pochopit – nechci ji pochopit, plná – prázdná, myšlenka – ne myšlenka, píle – lenost.

Touha prázdniny – škola, touha – odpor, básník zažil něco krásného – básník nezažil nic krásného, chléb – kámen, silná – slabá, chci – nechci, přitahuje mě – nepřitahuje mě, odměna – trest.

Srozumitelnost srozumitelná – nesrozumitelná, jasná – mlhavá, chápu – nechápu, cítím, o čem je – necítím, o čem je, nepotřebuji ji vysvětlit – potřebuji ji vysvětlit, jednoduchá – komplikovaná, mateřský jazyk – cizí jazyk.

Výsledky tohoto prvního a nutno říci odvážného pokusu byly po provedení faktorové analýzy celkově značně „rozmazané“ (tzn. faktorové náboje většiny škál pro předpokládané faktory splývaly). Nicméně postupným vyřazováním nehodících se škál a opětovným provedením faktorové analýzy jsme dostávali náznaky prvních seskupení škál pro určité faktory. Nutno přiznat, že tato seskupování probíhala nezřídka napříč našimi předpokládanými faktory.

Druhým krokem našeho výzkumu bylo zjištění, jak se při měření výsledků literární recepce uplatní klasická standardizovaná Osgoodova škála SD (Kerlinger 1972, s. 554). Rovněž pomocí ní posuzovali respondenti několik určených básní. Získaná data jsme podrobili faktorové analýze pro 3 faktory (tabulka 1).

Z tabulky vyplývá, že faktorů hodnocení odpovídají škály 1, 2, 3, což koresponduje s Osgoodovým rozdělením. Faktorů potence odpovídají škály 7 a 12 (tato škála v původním návrhu měřila aktivitu, došlo zde tedy k jejímu posunu); faktorů aktivity škály 10 a 11.

Tyto výsledky se ve spojení s prvním návrhem staly podkladem pro další úpravy výzkumných škál. Z klasické verze SD jsme pro náš výzkumný pře-

Tab. 1: Výsledky faktorové analýzy hodnocení básní posuzovaných klasickou škálou (rotovaná matice faktorových nábojů)

		Faktor hodnocení	Faktor potence	Faktor aktivity
1.	příjemná – nepříjemná	0,738	0,242	0,014
2.	krásná – ošklivá	0,784	0,165	-0,189
3.	dobrá – špatná	0,703	0,014	0,190
4.	světlá – tmavá	0,584	-0,507	-0,056
5.	hrubá – jemná	-0,799	0,183	0,049
6.	silná – slabá	0,158	0,840	0,098
7.	hluboká – mělká	-0,020	0,779	-0,0002
8.	těžká – lehká	-0,515	0,547	0,279
9.	hranatá – kulatá	-0,678	0,096	-0,132
10.	aktivní – pasivní	0,170	-0,193	0,767
11.	rychlá – pomalá	-0,097	0,244	0,682
12.	ostrá – tupá	0,007	0,679	-0,073

jali záměr pouze **faktor hodnocení (H)**. Vzhledem k tomu, že faktor aktivity je těžko aplikovatelný na poezii, přechází ve škále 12 (ostrá – tupá) do faktoru potence (viz tab. 1), rozhodli jsme se v dalším výzkumu tyto dva faktory (aktivity a potence) nahradit faktorem, který jsme označili jako **faktor působivosti (P)**. Jako třetí jsme se v dalších krocích pokusili izolovat **faktor srozumitelnosti (S)**.¹

Pro dané faktory jsme se snažili najít vhodné a dostatečně široké hodnotící škály. Při vytváření jejich rozličných variant jsme se neomezovali pouze na adjektiva, abychom co nej přesněji zachytili dojem respondenta, zařadili jsme i substantiva a slovesa (resp. krátké věty). Adjektiva přesto převažují. Ve snaze získat nová hodnotící adjektiva jsme jich respondentům předložili celou řadu (např. *teplá – studená, unavená – svěží, černobílá – barevná, sladká – hořká, vyrovnaná – nevyrovnaná, jasná – mlhavá, veselá – smutná, mladá – stará*). Některé páry adjektiv se mohou jevit v souvislosti s recepcí poezie jako irelevantní. Relevanci si však nemůžeme být jisti, neboť významy jsou bohaté a složité (Kerlinger 1972, s. 553), a proto jsme u všech navržených adjektiv zkoumali jejich faktorový náboj a vzájemnou závislost.² Výsledkem této strategie byla první stabilnější podoba hodnotících škál pro tři zvolené faktory:

Srozumitelnost srozumitelná – nesrozumitelná, jednoduchá – komplikovaná, chápu – nechápu, cítím, o čem je – necítím, o čem je, otevřená – zavřená.

¹F. N. Kerlinger (Kerlinger, 1972, s. 552) jej označuje jako faktor porozumění.

²Využili jsme i Osgoodova seznamu 50 adjektiv s jejich zjištěným faktorovým nábojem (Osgood a kol., 1957, s. 37).

Hodnocení líbí – nelíbí, četl bych ji znovu – nečetl bych ji znovu, užitečná – zbytečná, krásná – ošklivá, přitahuje mě – nepřitahuje mě, bavil bych se o ní – nebavil bych se o ní.

Působivost silná – slabá, kamenitá – písčitá, hluboká – mělká, tvrdá – měkká, tíha – lehkost.

Takto sestavená škála však v dalším ověřování nevyhovovala všem typům předkládaných básní, a proto bylo třeba dalšími obměnami dosáhnout její větší univerzálnosti.

Po řadě dílčích pokusů jsme dospěli k nové a přesnější verzi hodnotících škál (tab. 2). Vpravo v tabulce je pro ilustraci zachycena nasycenost jednotlivými faktory u vybrané básně.

Tab. 2: Pracovní návrh hodnotících škál s výsledky u vybrané básně

Srozumitelnost		S	H	P						
srozumitelná	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,811	0,294	0,151
komplikovaná	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,877	0,068	0,065
nechápu	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,655	0,366	0,378
nejasná	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,883	0,270	0,071
odkrytá	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,811	-0,040	-0,080
přůhledná	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,800	-0,020	-0,160
Hodnocení										
líbí	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,170	0,885	0,133
nečetl bych ji znovu	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,042	0,922	0,135
špatná	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,181	0,803	0,279
ošklivá	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,210	0,806	-0,060
přitahuje mě	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,101	0,812	0,064
příjemná	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,076	0,843	0,131
Působivost										
slabá	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,209	0,011	0,870
hluboká	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							-0,390	0,151	0,765
ostrá	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							0,062	0,238	0,697
lehká	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							-0,590	-0,570	0,165
působivá	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							-0,150	0,592	0,204
hrubá	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							-0,340	-0,680	-0,040

Další série kontrolních šetření ukázaly, že škály pro faktory srozumitelnosti a hodnocení jsou poměrně stabilní. Ke značnému kolísání však nadále docházelo u předpokládaného faktoru působivosti – nezdíka se tento faktor vnitřně dělil na další dva. Bylo třeba změnou škál dosáhnout jeho vnitřní celistvosti, a zároveň neporušit kompaktnost škál u předchozích dvou faktorů. Nevhodně vybraná adjektiva mohla tuto kompaktnost narušit vytvořením nových, nežádoucích faktorů.

Škály pro faktor působivosti byly postupně na základě výsledků pokusů upravovány (tab. 3).

Tab. 3: Vývoj škál pro faktor působivosti

1. pokus		2. pokus																																																																											
slabá	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>																																					silná	slabá	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>																																					silná
hluboká		mělká	hluboká	mělká																																																																									
ostrá		tupá	ostrá	tupá																																																																									
lehká		těžká	malá	velká																																																																									
působivá		nepůsobivá	hlasitá	tichá																																																																									
hrubá		jemná	černá	bílá																																																																									
3. pokus		4. pokus																																																																											
slabá	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>																																					silná	slabá	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>																																					silná
hluboká		mělká	hluboká	mělká																																																																									
ostrá		tupá	ostrá	tupá																																																																									
malá		velká	malá	velká																																																																									
účinná		neúčinná	účinná	neúčinná																																																																									
mocná		bezmocná	mocná	bezmocná																																																																									
řídka		hustá																																																																											
úplná		neúplná																																																																											

Poslední návrh škál pro faktor působivosti prokazoval již relativně značnou stabilitu, bylo proto možné přiřadit jej ke škálám pro srozumitelnost a hodnocení.

Výsledná podoba škál pro zkoumání literární recepce přírodní lyriky má podobu, kterou uvádí tab. 4. Vpravo v tabulce je pro ilustraci zachycena nasycenost jednotlivými faktory u vybrané básně.³

Specifika posuzovaných objektů (v našem případě básní) nás vedla k rozdělení posuzovacích škál na tři části podle zjištěných faktorů. Tento krok má respondentům usnadnit posuzování básní, neboť jim umožňuje zaměřit se vždy pouze na jeden aspekt vybrané básně. Domníváme se totiž, že oproti objektům běžně posuzovaným touto metodou je poezie pro posuzování příliš náročná, nese v sobě značné množství informací, a proto je vhodné kvůli přesnosti postupovat při hodnocení dílčích stránek básně postupně. Respondent tak má možnost se hlouběji ponořit do právě jím posuzované vlastnosti básně a lépe se při svých odpovědích koncentrovat. V opačném případě by musel neustále v mysli přepínat mezi jednotlivými faktory, což by kvůli značnému množství obsažených informací mohlo vést k tříštění pozornosti a k postupné povrchnosti a únavě. Pojistkou proti mechanickému vyplňování je reverzní uspořádání škál.

4. Závěr

Realizovaný výzkum přinesl tři základní zjištění:

1. Recepce literatury je v našem pojetí (tj. zkoumání čtenářských výpo-

³Výsledky (rovněž u jiných básní) ukazují na nižší nasycenost faktorem působivosti oproti faktorům srozumitelnosti a hodnocení. Přítomnost jednotlivých faktorů a síla jejich zastoupení budou analyzovány v další části práce.

Tab. 4: Definitivní návrh hodnotících škál s výsledky u vybrané básně

Srozumitelnost		S	H	P				
srozumitelná	☐	☐	☐	☐	nesrozumitelná	0,871	0,139	0,294
komplikovaná	☐	☐	☐	☐	jednoduchá	0,884	0,051	0,250
nechápu	☐	☐	☐	☐	chápu	0,873	0,163	0,202
nejasná	☐	☐	☐	☐	jasná	0,824	0,181	0,215
odkrytá	☐	☐	☐	☐	skrytá	0,864	0,014	0,241
průhledná	☐	☐	☐	☐	neprůhledná	0,805	0,195	0,090
Hodnocení								
líbí	☐	☐	☐	☐	nelíbí	0,229	0,856	0,163
nečetl bych ji znovu	☐	☐	☐	☐	četl bych ji znovu	0,046	0,848	-0,154
špatná	☐	☐	☐	☐	dobrá	0,274	0,832	0,081
ošklivá	☐	☐	☐	☐	krásná	0,139	0,931	0,061
přitahuje mě	☐	☐	☐	☐	nepřitahuje mě	0,016	0,827	-0,246
příjemná	☐	☐	☐	☐	nepříjemná	0,038	0,851	-0,174
Působivost								
slabá	☐	☐	☐	☐	silná	0,234	-0,172	0,740
hluboká	☐	☐	☐	☐	mělká	0,226	-0,231	0,702
ostrá	☐	☐	☐	☐	tupá	0,030	0,041	0,800
malá	☐	☐	☐	☐	velká	0,178	-0,066	0,773
účinná	☐	☐	☐	☐	neúčinná	0,375	0,062	0,712
mocná	☐	☐	☐	☐	bezmocná	0,436	0,084	0,596

vědí) experimentálně měřitelná pomocí nástroje vytvořeného na bázi sémantického diferenciálu.

2. Při posuzování recepce lyrických básní s přírodní tematikou sémantickým diferencíalem je možno izolovat tři základní faktory, které jsme označili jako faktor srozumitelnosti, faktor hodnocení a faktor působivosti.
3. Navržené škály jsou univerzálně použitelné pro zkoumání čtenářské recepce přírodní lyrické poezie v cílové skupině respondentů.

V další části výzkumného šetření jsme se zabývali ověřováním dosavadních zjištění. Zvýšenou pozornost jsme přitom věnovali otázkám reliability používaného měrného nástroje.

Uvedená výzkumná metoda nabízí řadu možných uplatnění v pedagogické praxi. Pomocí ní je možno například zjišťovat, jak studenti přijímají různé typy poezie z různých historických období, anebo se zaměřit na zkoumání rozdílů v recepci u různých skupin respondentů. První takto zaměřené výzkumné sondy již probíhají.

Literatura

- CHRÁSKA, M. *Základy výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP, 1998.
 KERLINGER, F. N. *Základy výzkumu chování*. 1. vyd. Praha: Academia, 1972.
 LESŇÁK, R. *Literárne dielo a čitateľ*. 1. vyd. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1982.

- OSGOOD, C., SUCI, G., TANNENBAUM, P. *The Measurement of Meaning*. 1. vyd. Urbana: University of Illinois Press, 1957.
- TOMAN, J. *Dětské čtenářství a literární výchova*. 1. vyd. Brno: Cerm, 1999.

VALA, J. Využití metody sémantického diferenciálu v literární výchově. *Pedagogická orientace* 2003, č. 1, s. 81–89. ISSN 1211-4669.

Adresa autora: Mgr. Jaroslav Vala, PdF UP Olomouc,
e-mail: valaj@seznam.cz